

นิทรรศการออนไลน์

วันไหว้ครู วันดี วันมีความหมาย

วันไหว้ครู เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สถาบันการศึกษาทุกระดับทุกแห่งจัดขึ้นในช่วงต้น ๆ ของปีการศึกษา สะท้อนถึงคุณค่าทางจิตใจของคนไทย

- สะท้อนถึงความผูกพันใกล้ชิดระหว่างครูกับศิษย์
- สะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูรู้คุณของสังคมไทยต่อผู้มีพระคุณ
- สะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความเมตตา ของครูต่อศิษย์
- สะท้อนถึงความละเอียดอ่อนทางจิตใจ
- แฝงสาระที่เป็นคติธรรมสอนใจมากมาย

วันไหว้ครู เป็นวันที่นักเรียนจะได้แสดงคุณธรรมในจิตใจ คือไหว้ครู คำว่า **ไหว้ครู** นั้น เป็นถ้อยคำธรรมดาสามัญที่เข้าใจกันอยู่ และทราบถึงความหมายกันเป็นอย่างดี แต่ก็ขอขยายความคำว่า **ไหว้ครู** เพื่อประกอบความรู้และประดับสติปัญญาตามสมควร

ไหว้ครู เป็นคำไทย 2 คำ นำมาเชื่อมกัน คือคำว่า **ไหว้** กับคำว่า **ครู** แต่ละคำมีความหมายอยู่ในตัว คำว่า **ไหว้** ก็หมายถึงการแสดงสัมมาคารวะ การบูชา การแสดงความนับถือ การแสดงความเทิดทูน นี้เรียกว่า **ไหว้** เป็นคำกริยาที่ใช้กันเป็นประเพณีนิยมของไทย และในบางกรณีคำนี้ ก็ย่อมาจากความคลุมไปถึง กราบซึ่งในความหมายว่ายอมตนลงกราบด้วย เพราะฉะนั้นไหว้ก็ตีกราบก็ตีรวมอยู่ในความหมายอันเดียวกัน คือ แสดง ความยกย่อง แสดงอาการเชิดชูบูชานับถือ

โอกาสนี้เราทั้งหลาย ได้แสดงความกตัญญูทูลเวทิต่อครู อาจารย์ ซึ่งเป็นผู้ที่ให้ความถนัด ครูนั้นเป็นทิศๆ หนึ่งในจำนวนทิศทั้ง 6 โดยเฉพาะเป็นทิศเบื้องขวา เรียกว่า ทักษิณ ทิศที่ว่าให้ความถนัด คือเป็นผู้ให้วิชาความรู้แก่เรา

ประโยชน์ของการไหว้ครู

หากการแสดงคุณธรรมด้วยการไหว้ไม่ได้ประโยชน์อะไรแล้ว ประเพณีน่าจะเลิกกันเสียที แต่ที่ต้องไหว้กันอยู่ประจำทุกปี ทุกโรงเรียน แสดงว่าต้องมีประโยชน์ ประโยชน์ของการไหว้ คือ

1. ผู้ไหว้ได้รับความเมตตาจากผู้ถูกไหว้
2. ผู้ไหว้ได้รับความสบายใจ
3. ช่วยให้ผู้ถูกไหว้หันมาสำรวจตรวจตราพัฒนาตนเอง
4. ได้รักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยไว้
5. บรรเทาโทษเสียได้

โบราณท่านกล่าวว่า "ศรต้องมีพิข คิษย์ต้องมีครู คิษย์มีครูเหมือนงูมีพิข คิษย์ไม่มีครู เหมือนงูไม่มีพิข" ไม่น่ากลัวอะไร ไม่ต่างอะไรกับปลาไหล รอเวลาให้เขาผิดแผดเท่านั้น "คิษย์ดีต้องมีคุณธรรม คิษย์ไม่ได้ความคุณธรรมไม่มี" นักเรียนจะต้องรู้จักข้าว ข้าวรวงโตที่มีวิตามิน เวลามันออกรวง จะนุ่ม รวงถ่วงยอดแสดงอาการดูการระแม่พระธรณี แต่ข้าวรวงโตที่ชี้ได้แทบจะทิ่มกันเทวดา แสดงว่าข้าวรวงนั้นไม่มีวิตามิน เป็นข้าวขี้สับ คนก็เหมือนกัน หากรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน แสดงว่าเป็นคนมีคุณภาพเป็นผู้มีคุณธรรม บางคนเป็นโรคสันหลังแข็งก้มไม่ลง บุคคลนั้นไม่ต่างอะไรกับข้าวขี้สับ

พิธีไหว้ครู

พิธีไหว้ครู หรือ **การไหว้ครู** มีหลายอย่าง เช่น การไหว้ครูนาฏศิลป์ ไหว้ครูดนตรี ไหว้ครูโหราศาสตร์ ไหว้ครูแพทย์แผนไทย เป็นต้น ซึ่งแต่ละอย่างก็จะมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไป แต่โดยทั่วไป เมื่อเอ่ยถึง พิธีไหว้ครู เรามักจะหมายถึง การไหว้ครูในสถาบันการศึกษาต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะทำในช่วงเปิดภาคการศึกษา การไหว้ครู เป็นประเพณีสำคัญที่มีมาแต่โบราณ ถือเป็นพิธีกรรมที่แสดงความเคารพและระลึกถึงพระคุณของบูรพาจารย์ ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์วิชาความรู้ให้ ทำให้เราสามารถนำไปประกอบวิชาชีพ สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ตนเองและครอบครัวได้ในอนาคต โดยทั่วไป พิธีไหว้ครูมักจะจัดในวันพฤหัสบดี ด้วยถือว่าพระพฤหัสบดีเป็นเทพที่ส่งเสริมวิทยาการและความเฉลียวฉลาด ซึ่งเป็นคุณสมบัติของครู จึงถือเอาวันนี้เป็นวันไหว้ครู เพื่อความเป็นสิริมงคล

คำสวดไหว้ครูทำนองสรภัญญะ

ปาเจรา จรียา โหนติ คุณุตตรา นุสาสกา

ข้าขอประณตน์น้อมสักการ บูรพคณาจารย์ ผู้กอปรเกิดประโยชน์ศึกษา

ทั้งท่านผู้ประสาทวิชา อบรมจริยา แก่ข้าในกาลปัจจุบัน

ข้าขอเคารพอภิวันท์ ระลึกคุณอนันต์ ด้วยใจนิยมบูชา

ขอเดชกตเวทิตา อภิวาริยะพา ปัญญาให้เกิดแตกฉาน

ศึกษาสำเร็จทุกประการ อายุยืนนาน อยู่ในศีลธรรมอันดี
ให้ได้เป็นเกียรติเป็นศรี ประโยชน์ทวี แก่ข้าและประเทศไทย เทอญ
ปัญญา วุฑฒิ กร เต เต ทินโนวาเท นมามิหิ

คำปฏิญาณตน

เราคนไทย ใจกตัญญู รู้คุณค่า ศาสนา พระมหากษัตริย์

เรานักเรียนจักต้องประพฤติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียน

มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

เรานักเรียนจักต้องปฏิบัติตนไม่ให้เป็นที่เดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น

สิ่งที่ต้องเตรียมในการไหว้ครู

การไหว้ครู ในอดีตนั้น มักจะใช้ **หญ้าแพรก ข้าวตอก ดอกมะเขือ และดอกเข็ม** เป็นองค์ประกอบในพานดอกไม้แต่ละอย่างล้วนเป็นปรีชาธรรมทั้งสิ้น

- **หญ้าแพรก** เป็นตัวแทนที่แสดงถึงความเข้มแข็ง อดทนถึงแม้จะแห้งแล้ง คนเดินเหยียบย่ำหญ้าแพรกก็จะไม่ตาย พอได้รับโอกาสที่เหมาะสม ได้รับความชุ่มชื้น ก็จะแตกยอดเจริญงอกงามเป็นอย่างดี ครูจึงต้องเป็นผู้ที่เข้มแข็งอดทนต่อปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนนักศึกษามากมาย และค่อย ๆ สะท้อนปลูกฝังความมุ่งมั่นอดทน เข้มแข็งไปสู่นิสัยของนักเรียน นักศึกษา ฝึกให้เขาเข้มแข็งอดทนให้จงได้

- **ข้าวตอก** เป็นข้าวที่เกิดจากการใช้เมล็ดข้าวสารไปคั่ว โดยมีฝาคกรอบไว้ เมื่อได้รับความร้อนระดับหนึ่ง เมล็ดข้าวก็จะพองตัวและแตกตัวออกเป็นข้าวตอก มีกลิ่นหอม เช่นเดียวกับการให้การศึกษา ครูผู้สอนต้องให้การอบรมคู่กันไปด้วย "อบเพื่อให้สุกर्मเพื่อให้หอม" เช่นเดียวกับการทำข้าวตอก

การสั่งสอนอบรมของครู บางครั้งต้องมีการว่ากล่าวตักเตือน ตีตักหรือทำโทษ ในการกระทำที่ไม่เหมาะสมเสมือนการใช้ความร้อนกับเมล็ดข้าว โดยมีกฎระเบียบหรือแนวปฏิบัติ เสมือนเป็นฝาคกรอบไม่ให้ลูกศิษย์กระเด็นกระดอนออกนอกกลุ่มนอกทาง ครูจึงต้องทำหน้าที่สั่งสอนอบรมให้นักเรียน นักศึกษาเป็นดังเช่นข้าวตอก คือ "สุกและหอม" ซึ่งหมายถึง การสั่งสอนแนะนำให้เขามีความรู้ความสามารถและเป็นคนดีที่ยอมรับนั่นเอง

- **ดอกมะเขือ** ลักษณะของดอกมะเขือ เวลาบานจะสีขาวสะอาดและดอกจะโน้มคว่ำลงพื้นดิน ซึ่งก็เป็นปริศนาธรรม แสดงถึงความสะอาดบริสุทธิ์ของจิตใจ เป็นคนซื่อสัตย์ อ่อนน้อมถ่อมตนเสมอ

- **ดอกเข็ม** ลักษณะของดอกเข็มจะมียอดดอกแหลม ซึ่งเป็นปริศนาธรรมว่า ครูต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความคิด ให้นักเรียนนักศึกษาเป็นคนฉลาด(หัวแหลม) รู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ ใช้ความคิดให้เป็นประโยชน์แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่พบเห็น ความเฉียบคมทางความคิดจะทะลุทะลวงทุกปัญหาได้

คนโบราณช่างชาญฉลาดที่จะสอนศิษย์ด้วยกลวิธีต่าง ๆ แม้กระทั่งการใช้ดอกไม้ต้นไม้อื่น ๆ เป็นสื่อการสอนทำให้ลูกศิษย์ให้ยุคก่อนเก่าได้เรียนรู้จากธรรมชาติ และรู้จักถ้อยคุณผู้ที่เป็นครูบาอาจารย์อยู่ตลอดไป และการที่เราใช้ "หญ้าแพรกดอกมะเขือ" ในการไหว้ครูนั้น เพราะเป็นของหาง่ายงอกงามอยู่ทั่วไป

ตอนเช้าตรู่วันพฤหัสบดีซึ่งเป็นวันไหว้ครู เด็กๆจะไปโรงเรียนเช้าเป็นพิเศษ เพื่อไปช่วยกันจัดพานดอกไม้ ซึ่งอาจมีการปักดอกบานไม่รู้โรย ดอกดาวเรือง ดอกกุหลาบบ้าน แซมด้วยหญ้าแพรกและดอกมะเขือ พานดอกไม้นี้เด็กนักเรียนหญิงจะเป็นคนถือ ส่วนเด็กผู้ชายจะถือธูปเทียนและช่อดอกไม้ (ช่อดอกไม้หมายถึงดอกไม้ที่หาได้เอามารวมกัน แซมด้วยหญ้าแพรกและดอกมะเขือเช่นกัน)

พิธีไหว้ครูจึงเป็นพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ที่นักเรียนทุกคนร่วมแรงร่วมใจกันมาแสดงความเคารพและระลึกบุญคุณของครูอาจารย์อย่างแท้จริง

ข้อมูลจาก

- <http://vannessa.exteen.com>

- <http://www.act.ac.th/knowledge/teacher/index.asp>

